

Kahdeksan vuotta täyttänyt kirjosioponaaras

LARS VON HAARTMAN

Todennäköisyys hyvin vanhan rengastetun lintuyksilön löytämiseen riippuu osittain tutkitusta lajista, osittain tutkijasta tai tutkijoista. Edellisiä tekijöitä ovat (1) kuolleisuus ja (2) paikkauskollisuus, jälkimmäisiä taas (3) rengastettujen yksilöiden lukumäärä, (4) tutkimusajan pituus ja (5) kontrollimenetelmien tehokkuus.

Kirjosioponaaraan ikäennätyksiin nähden ovat lajista riippuvat tekijät Suomessa epäedulliset. Vanhojen yksilöiden kuolleisuus lienee tosin pikkulinuilla tyypillistä suuruusluokkaa, n. 50 % vuodessa. Sen sijaan paikkauskollisuus on harmittavan pieni. Paikallista populaatiotutkimusta suorittaessa löytyy tietynä vuonna (vuonna x) rengastetuista pesivistä naaraista seuraavana vuonna n. 14 % (v. HAARTMAN 1960). Mikäli tämä luku jäisi seuraavina vuosina muuttumatta, todennäköisyys rengastetun naaraan löytämiseen 7 vuotta myöhemmin ($x+7$) olisi $\left(\frac{14}{100}\right)^7$ eli n. 1:1.000.000. Rengastettujen naaraiden lukumäärän ollessa suuruusluokkaa 500 löytötodennäköisyys olisi n. 1:2000.

Nyt kuitenkin löytöprosentti naaraiden kohdalla nousee jyrkästi vuoden ($x+1$) jälkeen, ollen n. 40 % eikä 14 %. Tämä johtunee (v. HAARTMAN 1949) siitä, että ne naaraat, jotka kaksi vuotta peräkkäin ovat pesineet tutkimusalueella, ovat luonteeltaan paikkauskollisia, kun sen sijaan vuonna x rengastetuista naaraista pääjoukko on ns. kiertolaisia, jotka eivät pyri takaisin menneenkäiselle perimäalueelleen tai ainakin ovat siihen kykenemättömiä.

Jos vanhoista naaraista vuonna ($x+1$) palaa 14 % ja näistä tämän jälkeen

40 %, mahdollisuus löytää ($x+7$) vuotta vanha naaras kasvaa huomattavasti, ollen $\frac{14}{100} \cdot \left(\frac{4}{10}\right)^6$ eli n. 1:2000. Rengastettujen naaraiden lukumäärän ollessa suuruusluokkaa 500, ($x+7$)-vuotiaan löytäminen ei ole enää millään tavalla ihmetyttävää, edellyttäen ettei kuolevuus nouse iän kasvaessa.

Yllä olevaan laskentaan vaikuttaa vielä sekin seikka, että tutkimus on jatkunut 35 vuotta, joten 26 vuoden aikana on ollut mahdollista löytää ($x+7$) vuotta vanhempi naaras, joka syystä tai toisesta on vuonna ($x+7$) jäänyt havaitsematta. Tällaisia aukkoja kirjosiopon löytösarjoissa esiintyy.

Naaras K 379 486 saavutti Askaisten Lempisaarella vähintään 8 vuoden iän. Sen vaiheet ilmenevät seuraavasta taulukosta:

Vuosi Year	Reviiri Territory	Muninnan alku Date of first egg	Pesyekoko Clutch size
1967	O II	27. V.	6
1968	O II	2. VI.	7
1969	O VII	26. V.	7
1970	—	—	—
1971	—	—	—
1972	O VII	1. VI.	6
1973	—	—	—
1974	O IV	19. VI.	5

Osa-alue O on varsin pieni. Toisistaan kaukaisimmat pöntöt (O II ja O VII), missä naaras pesi, ovat n. 150 m:n etäisyydellä. Missä naaras vietti ne 3 vuotta, jolloin sitä ei tavattu, on tietenkin mahdotonta ratkaista. O-alue sijaitsee Lempisaaren reunassa, joten pesiminen tutkimusalueen ulkopuolella olisi hyvinkin mahdollista. Toisaalta kesän 1974 tapaus antaa vihjeen siitä, että naaras on voinut oleskella pesimättä vanhojen reviiriensä lähetyvillä. Pöntössä O IV 1974 kuusitiainen ensin sai poikasensa lentokykyisiksi. Tämän jälkeen vielä eräs kirjosioponaaras ehti munia ensimmäisen munansa, joka ryös-

ettiin. Vasta sitten pönttö nähtävästi vapautui naaraan K 379 486 käyttöön.

Taulukosta ilmenevien tietojen lisäksi voi mainita, että naaras joka vuosi solmi parisiteet uuden koiraan kanssa; vuonna 1974 se kuitenkin syötti poikasiaan yksin, joten koiraan identiteetti jäi määrittämättä. Pariutuminen joka vuosi uuden koiraan kanssa on kirjosiieppolla sääntönä. Tässä tapauksessa tosin naaraan aikaisempia puolisoita ei ilmentynyt tutkimusalueelle toista kertaa, joten ne mahdollisesti olivat kuolleet.

Naaraan puoliset edustivat varsin erilaisia värityyppyjä, vaihdellen DROSTIN (1936) asteikon mukaan hyvinkin naarasmaisesta tyyppistä V (—VI) hyvinkin tummaan tyyppiin II asti.

Anteckningar om morkullan *Scolopax rusticola*, särskilt om dess spelflykt

LARS VON HAARTMAN

Pohjolan linnut värikuvin (1966) nämener ett fåtal vinterobservationer, troligen alla från skärgården. I regel har de sista morkullorna lämnat Lemsjöholm (60° 30' N, 21° 47' E) kring mitten på oktober, men 1974 sågs enstaka morkullor hela hösten, den sista den 1. 1. 1975. Hösten var mild och fuktig.

Morkullhanen börjar sin spelflykt om kvällarna mer eller mindre omedelbart efter ankomsten. De senaste varma vårarna observerades spelflykt på Lemsjöholm fr.o.m. den 31. III. 1973, den 30. III. 1974 och den 27. III. 1975.

Sista datum för spelflykt var den 4. VIII. 1974 (1. VIII. 1974 minst 2 spelande hanar). Detta sena datum står troligen i samband med den ovanligt fuktiga sommaren. Sommaren 1975 var

Kirjallisuutta

- DROST, R. 1936. Über das Brutkleid männlicher Trauerfliegenfänger, *Muscicapa hypoleuca*. — Vogelzug VII: 179—196.
 v. HAARTMAN, L. 1949. Der Trauerfliegenschneider. I. — Acta Zool. Fenn. 56, 104 pp.
 v. HAARTMAN, L. 1960. The ortstreue of the Pied Flycatcher. — Proc. XIIIth Intern. Orn. Congr., Helsinki: 266—273.

Summary: Female Pied Flycatcher *Ficedula hypoleuca* at least 8 years old

The female nested in the same small area at Lemsjöholm, SW Finland, in 5 different years. In 3 other years it was absent or lived in the area without nesting. As the Table shows, the date of its egg-laying varied, and so did, to some extent, its clutch-size. Each year it mated with a new male. The colour of the males varied from the relatively female-like type V (—VI) of DROST's scale to the very dark type II.

ovanligt torr, och morkullornas spelflykt var redan i andra hälften av juni mer eller mindre sporadisk. Den antecknades sista gången den 30. VI.

Klockslaget för spelflyktens början och slut enl. anteckningar från åren 1941—75 på Lemsjöholm visas i bifogade figur. Spelflyktens början på kvällen varierar starkt — mycket i motsats till t.ex. fågelsångens början på morgonen, som ju inträffar nästan med ett urs regelbundenhet i förhållande till belysningsintensiteten. Sålunda iaktogs spelflykt den 7. VI. 1975 kl. 19.57, nära två timmar före solnedgången, i klart väder och full sol.

Tidpunkten för spelflyktens upphörande på morgonen är enligt diagrammet mindre variabel. Detta kan dock bero på att jag i regel varit ute endast en ganska kort tid på morgonen för att anteckna dagfåglarnas uppvaknande. Under många morgnar har ingen spelflykt alls iakttagits. Alltid har den va-